

Súd: Krajský súd Prešov
Spisová značka: 8To/16/2022
Identifikačné číslo súdneho spisu: 8121011686
Dátum vydania rozhodnutia: 02. 06. 2022
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Marián Sninský
ECLI: ECLI:SK:KSPO:2022:8121011686.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Krajský súd v Prešove v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Mariána Sninského a sudcov JUDr. Lucie Bašistovej a JUDr. Moniky Halkociovej na verejnom zasadnutí konanom dňa 02.06.2022, v trestnej veci proti obžalovanému L. Š.H. pre obzvlášť závažný zločin vraždy podľa § 145 ods. 1, ods. 2 písm. a), písm. c) Trestného zákona /ďalej len Tr. zák./ a iné, o odvolaní obžalovaného proti rozsudku Okresného súdu Prešov sp. zn. 6Tk/2/2021 zo dňa 07.03.2022, takto

r o z h o d o l :

Podľa § 321 ods. 1 písm. d), e), ods. 2 Trestného poriadku z r u š u j e v rozsudku Okresného súdu Prešov sp. zn. 6Tk/2/2021 zo dňa 07.03.2022 celý výrok o treste.

Na základe § 322 ods. 3 Trestného poriadku

Obžalovanému L. Š., nar. XX.XX.XXXX Q. O.,
trvale bytom L.. Š.
XXXX/XX, O., t. č. v Ústave
na výkon väzby a v ústave na
výkon trestu odňatia slobody
Prešov

u k l a d á :

Podľa § 145 ods. 2 Trestného zákona za použitia § 38 ods. 2, ods. 3 Trestného zákona pri existencii poľahčujúcej okolnosti podľa § 36 písm. c), j), písm. l) Trestného zákona a existencii priťažujúcej okolnosti podľa § 37 písm. h) Trestného zákona, § 41 ods. 2 Trestného zákona úhrnný trest odňatia slobody vo výmere 21 (dvadsaťjeden) rokov.

Podľa § 48 ods. 3 písm. b) Trestného zákona ho pre výkon trestu odňatia slobody zaraďuje do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s maximálnym stupňom stráženia.

Podľa § 76 ods. 1 s použitím § 78 ods. 1 Trestného zákona ochranný dohľad na 3 (tri) roky.

Podľa § 60 ods. 1 písm. a) Trestného zákona trest prepadnutia vecí: 1 ks drevená palica oblepená lepiacou páskou čiernej farby o rozmeroch 750 x 28 x 20 mm, 1 ks opasok sivej farby, 1 ks kuchynský nôž s umelohmotno - gumenou rukoväťou čiernosivej farby s keramikou čepeľou bielej farby bez označenia o celkovej dĺžke cca 235 mm, dĺžkou čepele cca 123 mm a šírkou čepele v jej najširšej časti cca 25 mm, 1 ks kuchynský nôž s umelohmotnou rukoväťou modrej farby s označením TESCOMA PRESTO o celkovej dĺžke cca 310 mm, dĺžka čepele cca 198 mm a šírka čepele v jej najširšej časti cca 35 mm.

o d ō v o d n e n i e :

Rozsudkom Okresného súdu Prešov sp. zn. 6Tk/2/2021 zo dňa 07.03.2022 bol obžalovaný Ľ. Š., nar. XX.XX.XXXX Q. O., trvale bytom Ľ. Š.A. XXXX/XX, O., t. č. v ÚVV a ÚVTOS Prešov, uznaný vinným v bode 1 rozsudku z obzvlášť závažného zločinu vraždy podľa § 145 ods. 1, ods. 2 písm. a), písm. c) Tr. zák. s poukazom na § 139 ods. 1 písm. c), písm. e) Tr. zák. a v bode 2 rozsudku zo zločinu brania rukojemníka podľa § 185 ods. 1, ods. 2 písm. a) Tr. zák. s poukazom na § 138 písm. a) Tr. zák. na tom skutkovom základe, že

v bode 1 rozsudku

- dňa 16.02.2021 v presne nezistenom čase od 13.00 hod. do 14.00 hod., v byte na ulici Ľ. Š. XXXX/XX Q. O., po predchádzajúcom slovnom konflikte v obývacej izbe bytu so svojim otcom Ľ. Š., narodeným XX.XX.XXXX, tohto najprv fyzicky napadol hranatou drevenou palicou oblepenou lepiacou páskou čiernej farby, ktorou ho opakovane, najmenej pätnásťkrát udieral do hlavy a iných častí tela, dôsledkom čoho Ľ. Š. spadol na gauč, kde ostal nehybne ležať, následne obžalovaný odišiel do kuchyne, kde zobral kuchynský nôž s umelohmotnou rukoväťou modrej farby s označením na čepeli „Tescoma presto“ o celkovej dĺžke cca 310 mm, dĺžka čepele cca 198 mm a šírke čepele v jej najširšej časti cca 35 mm, ktorým Ľ. Š., nachádzajúceho sa na gauči v obývacej izbe bytu jedenkrát bodol do oblasti krku, jedenásťkrát ho bodol do oblasti hrudníka a dvakrát do oblasti brucha, nôž potom v kuchyni umyl a vrátil na miesto odkiaľ ho zobral, následne keď v čase okolo 14.00 hod. toho istého dňa sa do bytu vrátila jeho matka P. Š., narodená XX.XX.XXXX a videla tam nehybne na gauči v obývačke ležať Ľ. Š. a začala na obžalovaného kričať a udierať ho rukami, obžalovaný odišiel znovu do kuchyne, odkiaľ zobral ten istý nôž, s ktorým predtým bodal Ľ. Š., pristúpil k P.A. Š. a dvanásťkrát ju bodol nožom do oblasti hrudníka a brucha, následne P. Š. odtiahol do obývacej izby, kde ju na zemi prikryl dekou, čím takýmto konaním spôsobil Ľ. Š. smrteľné poranenia a to 1 bodnorenú ranu krku, 11 bodnorených rán hrudníka prenikajúcich do pohrudnicových dutín, 2 bodnorené rany brucha prenikajúce do brušnej dutiny, 6 veľkých tržnozmliaždených rán na hlave, zlomeninu lebečnej klenby a spodiny a ľahké zakrvácanie mäkkej pleny mozgu, ktorým tento na mieste podľahol, pričom bezprostrednou príčinou jeho smrti bol šok po úraze a krvácaní pri viacnásobnom bodnorenom poranení hrudníka a brucha a pri tupom poranení hlavy a P. Š. takýmto konaním spôsobil smrteľné poranenia a to 12 bodnorených rán hrudníka a brucha, z ktorých tri prenikali do pohrudnicových dutín a sedem prenikalo do brušnej dutiny, ktorým na mieste podľahla, pričom bezprostrednou príčinou jej smrti bol šok po úraze a krvácaní v dôsledku viacnásobných bodnorených poranení srdca a pľúc,

v bode 2 rozsudku

- dňa 17.02.2021 v čase okolo 16.49 hod. prišiel do obchodného domu TESCO na ulici Tvarožnianskej č. 2332/9 v Kežmarku s úmyslom zmocniť sa rukojemníka, kde v ruke s kuchynským nožom s umelohmotnou rukoväťou čiernej farby a s keramickou čepelou bielej farby bez označenia o celkovej dĺžke cca 235 mm, dĺžka čepele cca 123 mm a šírke čepele v jej najširšej časti cca 25 mm, sa v čase okolo 17.03 hod. násilím zmocnil okolo neho idúcej U. Y. N. O. a to tak, že ju na predajnej ploche obchodného domu TESCO v časti ovocia a zeleniny jednou rukou zozadu obchytil okolo krku, pritiahol si ju k sebe a druhou rukou jej priložil nôž ku krku, potom ju takto odtiahol do skladových a kancelárskych priestorov v obchodnom dome TESCO, kde od tam prítomných zamestnancov spoločnosti TESCO požadoval, aby mu otvorili dvere do kancelárie spoločnosti TAURIS so slovami: „otvorte tie dvere, lebo ju zabijem, podrežem“, pričom stále držal poškodenú U. Y. pod krkom nôž, následne po otvorení tejto kancelárie zamestnancom spoločnosti TESCO do nej vošiel spolu s poškodenou, kde ju držal, opaskom jej zviazal ruky a pred prítomnými príslušníkmi Policajného zboru hrozil spôsobením ujmy na jej zdraví v prípade, ak tí nesplnia jeho požiadavky a to až do 00.45 hod. dňa 18.02.2021, kedy bol zadržaný, čím takýmto konaním spôsobil U. Y. akútnu reakciu na stres, ktorá si vyžiadala lekárske ošetrenie spojené s hospitalizáciou a s dobou práceneschopnosti od 18.02.2021 do 07.03.2021.

Za to mu bol uložený:

Podľa § 145 ods. 2 Tr. zák. za požitia § 38 ods. 2, ods. 3 Tr. zák. pri existencii poľahčujúcej okolnosti podľa § 36 písm. j), písm. l) Tr. zák. a existencii priťažujúcej okolnosti podľa § 37 písm. h) Tr. zák., § 41 ods. 2 Tr. zák. úhrnný trest odňatia slobody v trvaní 23 (dvadsaťtri) rokov.

Podľa § 48 ods. 3 písm. b) Tr. zák. bol pre výkon trestu odňatia slobody zaradený do ústavu na výkon trestu odňatia slobody s maximálnym stupňom stráženia.

Podľa § 76 ods. 1 s použitím § 78 ods. 1 Tr. zák. ochranný dohľad na 3 (tri) roky.

Podľa § 60 ods. 1 písm. a) Tr. zák. trest prepadnutia vecí: 1. 1 ks drevená palica oblepená lepiacou páskou čiernej farby o rozmeroch 750 x 28 x 20 mm, 2. 1 ks opasok sivej farby, 3. 1 ks kuchynský nôž s umelohmotno - gumenou rukoväťou čiernosivej farby s keramickou čepeľou bielej farby bez označenia o celkovej dĺžke cca 235 mm, dĺžkou čepele cca 123 mm a šírkou čepele v jej najširšej časti cca 25 mm, 4. 1 ks kuchynský nôž s umelohmotnou rukoväťou modrej farby s označením TESCOMA PRESTO o celkovej dĺžke cca 310 mm, dĺžka čepele cca 198 mm a šírke čepele v jej najširšej časti cca 35 mm.

Podľa § 73 ods. 2 písm. a), písm. c) Tr. zák. s použitím § 74 ods. 1 Tr. zák. ochranné psychiatrické liečenie ambulantnou formou.

Podľa § 287 ods. 1 Trestného poriadku /ďalej len Tr. por./ povinnosť nahradiť škodu poškodenej Všeobecná zdravotná poisťovňa, a.s., Panónska cesta 2, 851 04, Bratislava - mestská časť Petržalka, IČO: 35 937 874 vo výške 20,15 eur a Sociálna poisťovňa, ul. 29. Augusta 8 a 10, 813 63, Bratislava vo výške 84,20 eur.

Proti tomuto rozsudku, ale len proti výroku o treste, v zákonnej lehote prostredníctvom svojho obhajcu podal obžalovaný odvolanie, v ktorom uviedol, že trest odňatia slobody vo výmere 23 rokov považuje za neprimerane prísny, pretože prvostupňový súd, podľa jeho názoru, pri ukladaní trestu v jeho prospech nedostatočne zohľadnil výsledky znaleckého dokazovania z oblasti psychiatrie a psychológie, lebo súdny znalec P. Y. F., podľa názoru odvolateľa, jednoznačne konštatoval, že v čase skutku „vražda“ mal podstatnou mierou znížené rozpoznávacie a aj ovládacie schopnosti a v čase skutku „branie rukojemníka“ mal podstatnou mierou znížené ovládacie schopnosti. Takto, podľa odvolateľa, konštatovanie o spáchaní trestného činu, v stave tzv. zmenšenej príčetnosti, vytvára pre súd podľa ustanovenia § 39 ods. 2 písm. c) zák. č. 300/2005 Z. z. možnosť pristúpiť k mimoriadnemu zníženiu trestu, a to navyše bez obmedzení vymedzených v ustanovení § 39 ods. 3 písm. a) až f) zák. č. 300/2005 Z. z., čo, podľa názoru odvolateľa, predstavuje takú závažnú okolnosť, že to môže za určitých okolností viesť až k mimoriadnemu zníženiu trestu odňatia slobody bez obmedzenia spodnou hranicou. Odvolateľ pritom odkazoval aj na závery znalkyne F. Y. X. z oblasti psychológie, ktoré, podľa jeho názoru, svedčili v jeho prospech, a to že nemá sklony k násilnému a agresívnemu konaniu a takéto sklony nie sú súčasťou jeho osobnosti, jeho povahové vlastnosti sa nezhodujú so spáchanou trestnou činnosťou, vysoko pravdepodobne konal ako traumatizovaná obeť mnohoročného konfliktného súžitia so svojim otcom, ktoré bolo poznačené alkoholizmom otca, vysoko pravdepodobne konal v afekte, vo vzťahu k matke vysoko pravdepodobne konal náhle a neplánovane pod vplyvom intenzívneho negatívneho afektu a je u neho identifikovaná znížená pravdepodobnosť budúceho zlyhania obdobnej kriminálnej povahy. V tejto súvislosti vytkol okresnému súdu, že pri ukladaní trestu, podľa jeho názoru, nedostatočne zohľadnil výsledky svedeckých výpovedí, ktoré popisovali jeho extrémne náročné spolužitie s otcom v jednej domácnosti, a to svedeckú výpoveď jeho sestry P. Š. zo dňa 19.02.2021, v ktorej sa spomína aj to, že obžalovaného aj ostatných jeho bratov otec bil a psychicky týral, svedeckú výpoveď jeho brata P. Š. zo dňa 11.03.2021, v ktorej sa spomína aj to, že otec často pil alkohol a následne doma vytváral konflikty, svedeckú výpoveď L. L. zo dňa 30.06.2021, v ktorej sa spomína aj to, že táto svedkyňa ho považovala za slušného a nekonfliktného človeka a bolo jej ho ľúto s prihliadnutím na časté hádky jeho rodičov, svedeckú výpoveď P. W. zo dňa 07.07.2021, v ktorej sa spomína aj to, že obžalovaného otec neznášal. Podľa názoru obžalovaného potom tieto svedecké výpovede sami o sebe a jednak v spojení so závermi súdnej znalkyne F. Y. X. svedčia o tom, že skutok „vražda“ bol vyvolaný jeho dlhoročným konfliktným spolužitím s otcom, ktorý v nadmernom množstve požíval alkoholické nápoje a vytváral doma neznesiteľné konfliktné situácie. Okrem toho odvolateľ poukazoval aj na to, že podľa jeho názoru, okresný súd nedostatočne zohľadnil jeho snahu od počiatku spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní a so súdom, keď odkazoval na svoje priznanie od počiatku trestného konania, a to, že očakávajúc spravodlivý trest, trestnú činnosť úprimne oľutoval, bol nápomocným predovšetkým tým, že v prípravnom konaní dvakrát vypovedal a podrobne opísal spáchanie trestnej činnosti, nepodal sťažnosť proti uzneseniu o vznesení obvinenia, proti uzneseniu o vzatí do väzby a o predĺžení lehoty väzby, ani raz nepožiadaval o prepustenie z väzby, zúčastnil sa rekonštrukcie trestného činu, dobrovoľne sa podrobil psychiatrickému a psychologickému vyšetreniu a vlastnoručne napísal dva listy pre účely znaleckého

dokazovania. Záverom svojho odvolania dodal, že deň nasledujúci po vyhlásení odvolaním napadnutého rozsudku v tomto trestnom konaní bol na Najvyššom súde SR vyhlásený rozsudok č. k. 2To/11/2021 zo dňa 08.03.2022, ktorým Najvyšší súd SR uložil páchatelovi dvojnásobnej vraždy z novembra 2020 v obci Lednické Rovné trest odňatia slobody vo výmere 19 rokov s tým, že na rozdiel od jeho prípadu sa jednalo o vopred naplánovanú dvojnásobnú vraždu, ktorá bola uskutočnená „brutálnym“ spôsobom vrátane následného založenia požiaru v rodinnom dome s cieľom spáliť telá obetí a zakryť stopy trestnej činnosti, čím bol ukladaný trest odňatia slobody v nižšej výmere, ako v predmetnom prípade, a to za skutok, ktorý je, podľa názoru obžalovaného, už na prvý pohľad závažnejším už len tým, že si ho páchatel vopred naplánoval a pripravil podmienky na jeho spáchanie. Na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní odvolateľ prostredníctvom svojho obhajcu navrhol, aby odvolací súd o treste sám rozhodol.

Na základe takto podaného odvolania postupoval krajský súd v intenciách ustanovenia § 317 ods. 1 Tr. por., podľa ktorého, ak odvolací súd nezamietne odvolanie podľa § 316 ods. 1 alebo nezruší rozsudok podľa § 316 ods. 3, preskúma zákonnosť a odôvodnenosť napadnutých výrokov rozsudku, proti ktorým odvolateľ podal odvolanie, ako aj správnosť postupu konania, ktoré im predchádzalo, pričom na chyby, ktoré neboli odvolaním vytýkané prihliadne len vtedy, ak by odôvodňovali podanie dovolania podľa § 371 ods. 1 Tr. por. a v prejednávanej veci navyše, keďže obžalovaný urobil vyhlásenie podľa § 257 ods. 1 písm. b) Tr. por., ktoré bolo okresným súdom prijaté a bol poučený podľa § 257 ods. 5 Tr. por., len pokiaľ by odôvodňovali podanie dovolania podľa § 371 ods. 1 písm. c) Tr. por. a zistil nasledovné.

Z odôvodnenia napadnutého rozhodnutia plynie, že okresný súd hodnotil zistené skutočnosti tak, že posudzoval zákonné hľadiská uvedené v § 34 Tr. zák., pričom vychádzal aj z prevahy dvoch poľahčujúcich nad jednou priťažujúcou okolnosťou, keď ako poľahčujúce zohľadnil to, že obžalovaný doposiaľ viedol riadny život, priznal sa a svoje konanie oľutoval /§ 36 písm. j), písm. l) Tr. zák./ a ako priťažujúcu okolnosť, že sa dopustil viacerých trestných činov /§ 37 písm. h) Tr. zák./ Zohľadniac aj postup podľa § 41 ods. 2 Tr. por., úhrnný trest súd ukladal podľa § 145 ods. 2 Tr. zák.. Zohľadnil závažnosť skutku, spôsob jeho spáchania ako aj závažný následok okolnosť, že následok nastal napriek tomu, že popri negatívnomu vzťahu obžalovaného k nebohému otcovi, vzťah obžalovaného k mame predstavoval vzťah sytený pozitívnou citovou väzbou a tiež, že podľa znalkyne neboli splnené kritéria pre potreby uloženia doživotného trestu odňatia slobody. Z uvedeného okresný súd vyvodil, že na uvedenie si následkov konania obžalovaným a na dosiahnutie individuálnej a generálnej prevencie je potrebné pôsobiť trestom odňatia slobody spojeným s jeho výkonom vo výške 23 rokov a vzhľadom na aplikáciu § 48 ods. 3 písm. b) Tr. zák. ho ako páchatela obzvlášť závažného zločinu zaradil do ústavu na výkon trestu s maximálnym stupňom stráženia. S povahou obzvlášť závažného zločinu súviselo ukladanie ochranného dohľadu, ktorého výmeru určil vzhľadom na závažnosť skutku, ako aj samotnú osobu obžalovaného. Na posilnenie účelu Trestného zákona súd uložil aj trest prepadnutia vecí špecifikovaných vo výroku rozhodnutia, aby nemohli slúžiť na prípadné ďalšie páchanie trestných činov.

Po psychiatrickom vyšetrení duševného stavu obžalovaného, znalec P. Y. F. zistil u neho poruchu nálady, dystýmiu, na základe ktorej hodnotil zníženie jeho rozpoznávacích a ovládacích schopností v čase skutku „vražda“ podstatnou mierou, nie však zaniknuté, v čase skutku „brania rukojemníka“ hodnotil jeho rozpoznávacie schopnosti ako zachované, avšak ovládacie schopnosti taktiež znížené v podstatnej miere, nie však zaniknuté. Dystýmia zmenila jeho sociálne fungovanie a život ako taký. Znalec nezistil, že by sa v osobe obžalovaného jednalo o osobnosť, ktorá má tendenciu páchať nejaké trestné činy. Znalec nezistil prítomnosť psychózy. Zistil, že uvedená psychická porucha spojená s prejavmi pochmúrnej nálady trvala u obžalovaného niekoľko rokov s pesimistickými postojmi a v konfliktných situáciách s obviňovaním nebohého otca za svoj zhoršený zdravotný stav, ktoré prežívanie viedlo k viacerým konfliktom s nebohým otcom v minulosti a viedlo aj k sociálnej izolácii, keď obžalovaný viedol pasívny spôsob života, jeho kontakt bol obmedzený len na najbližších príbuzných, pričom k tomu viedlo jeho telesné ochorenie, mal poškodenie šliach na nohe. V spojení s touto poruchou potom nadmerné užívanie alkoholu u otca obžalovaného, keď mu mohlo byť zo strany nebohého otca vytýkané, že nič nerobí a že je chorý, mohlo viesť ešte k zhoršeniu pochmúrnej nálady a konfliktom podráždenosti. Znalec jednoznačne z psychiatrického hľadiska predložil súdu zistenie, že u obžalovaného sa v dôsledku tejto poruchy objavilo vzťahovačnejšie sa nastavenie voči otcovi, keď aj minimálne podnety zo strany otca mohli byť u neho vnímané ako niečo, čo ho dráždilo, čo mohlo viesť k následným konfliktom a potom správanie sa otca v skutku mohlo byť príčinou, prečo sa spustili mechanizmy, ktoré viedli k trestnej činnosti a keď si uvedomil dôsledky svojho správania skutku vraždy, poruchy nálady a depresívne prežívanie ho pravdepodobne motivovali k riešeniu situácie formou samovraždy za pomoci niekoho, keď

následne konal vzatím rukojemníka. Pokiaľ by obžalovaný neabsolvoval navrhovanú formu liečby, ktorá by mala viesť k zmene jeho postojom, k zmene jeho prežívania, k zmene riešenia nejakých konfliktných situácií, ktorá by mohla pomocou liekov meniť jeho antidepresívnu náladu, pomocou antidepresív, jeho prognóza by sa mohla javiť ako nepriaznivá. „Ochranné krídla“ držala nad ním jeho nebohá mama, s ktorou, aj podľa výpovedí svedkov, mal dobrý vzťah.

Osobnosť obžalovaného bola podrobená aj psychologickému znaleckému skúmaniu, ktoré realizovala znalkyňa F. Y. X., ktorá potvrdila prítomnosť patologicky štruktúrovanej osobnosti, tzv. schizotypovej osobnosti, navyše s hypochondrickou a depresívnou poruchou ťažkého stupňa spojenej s prežívaním psychického do podoby rôznych telesných ťažkostí, bolestí, podráždenosti, nepokoja. Ani táto znalkyňa nezistila u obžalovaného prítomnosť sklonov k násilnému a agresívnemu konaniu, ktoré by boli trvalou súčasťou jeho osobnosti, tie nie sú u neho prítomné, a teda nie sú ani zvýraznenou zložkou jeho osobnosti. Povahové vlastnosti obžalovaného sa významne nezhodujú so spáchaným trestným činom a aj podľa tejto znalkyne, konanie obžalovaného bolo významnejšie determinované jeho psychickým stavom a prežívaním v čase skutku, než jeho osobnostnou výbavou. Obvinený mnohoročne nemá uspokojené základné citové potreby, nie je schopný adekvátne vystupovať tak v bližších, ako aj širších sociálnych väzbách a extrémnou je sociálna izolácia v mnohoročnom zotrúvaní v domácom prostredí potvrdená, keď počas posledných 11 rokov nepracoval a zdržiaval sa výlučne v domácom prostredí, pričom jeho extrémne zotrúvanie v domácom prostredí s predstavou jeho narušeného zdravotného stavu značne narušilo jeho sociabilitu. Zistila prítomnosť tzv. narcistických čŕt, zvýšenej egocentrickej u osobnosti obžalovaného. Zároveň ale poukázala na skutočnosť, že obžalovaný od roku 2016 nebol nikde odborne ani liečený ani vyšetrený, napriek jeho veku si vyžadoval starostlivosť nebohej matky o seba, včítane zabezpečenia financií, včítane zabezpečenia napr. takej stravy, ktorú podľa jeho predstáv požadoval a ktorú preferoval. Nebol schopný sa podriaďiť ponúkaným možnostiam a volil radšej riešenie hoc bez príjmu a mnohoročne zotrúval v domácom prostredí. Pokiaľ nebol druhou osobou ľutovaný, pôsobil skôr egocentricky a narcisticky ohodnotil rozpor na strane druhej osoby. Osobnostná patológia u obžalovaného bola determinovaná celkovým vývinom tejto osobnosti a prejavovala sa doposiaľ dlhoročne vo všetkých zložkách osobnosti s negatívnym dopadom na jeho oblasť, osobných, pracovných vzťahov, ako aj na jeho fungovanie v bežnom živote. Podstatnou zložkou tejto osobnosti je práve postihnutie v socialite, bol schopný fungovať jedine sledovaním, vyhľadávaním správ na internete, ktorý mu musela zabezpečiť iná osoba, keďže nebol schopný ani si zabezpečiť nejaký príjem, mnohoročne presvedčený o svojej poruche v zdravotnom stave. Vzťah obžalovaného k nebohému otcovi bol sýtený negatívnou citovou väzbou, mnohoročnými konfliktmi, napätím s verbálnymi a fyzickými atakami, alkoholizmom otca obžalovaného, ktoré obžalovaný vnímal ako zásadnú, pre neho až bezvýchodiskovú situáciu. Oproti tomu vzťah obžalovaného k nebohej matke bol sýtený pozitívnou citovou väzbou. Dominoval deštruktívny motív, pričom znalkyňa vylúčila prítomnosť tzv. patického afektu voči rodičom. Vo vzťahu obžalovaného k poškodenej U. Y. išlo o vzťah indierentný vzhľadom k náhodnosti a ich prvotnému vzájomnému stretu s bizarným motívom získania istého benefitu spojeného s jeho usmrtením políciou. Viktimologicky rizikové, provokujúce bolo pre páchatel'a významné len správanie nebohému otca. Znalkyňa poukázala na bagatelizujúci a nedostatočne kritický náhľad obžalovaného vo vzťahu k nebohému otcovi s tým, že nemá reálny náhľad na ďalšie možné dôsledky jeho konania a v popredí jeho záujmu je aktuálne skôr dopad vyšetovaných konaní v prípade preukázania viny výlučne na jeho osobu, na jeho údajne narušený zdravotný stav. Táto znalkyňa konštatovala prítomnosť znakov pozitívnej prognózy resocializácie a zníženie pravdepodobnosti budúceho zlyhania kriminálnej povahy, pričom z forenzně-psychologického hľadiska nie sú splnené kritéria pre potreby uloženia doživotného trestu odňatia slobody.

Možno teda uzavrieť, že na obžalovaného, pri jeho sociálne izolovanom spôsobe života sprevádzanom jeho psychickou poruchou, mohlo mať správanie jeho otca spúšťací účinok pre predmetné jednostranné násilné správanie sa obžalovaného, keď v dôsledku tohto správanie a svojej duševnej poruchy, o ktorej nevedel a ktorú si neliečil, došlo u neho k podstatnému zníženiu ovládacích a rozpoznávacích schopností pri spáchaných vraždách a po dôslednejšom uvedomení si svojej situácie, k vzatiu rukojemníčky za okolnosti podstatného zníženia jeho ovládacích schopností. Práve brutalita skutkov bola prejavom podstatného zníženia ovládacích schopností, najmä pri vraždách, keď išlo o reakciu na správanie otca, pričom u matky došlo k situácii, kedy sa mohlo prejaviť jeho egocentrické a narcistické hodnotenie karhajúcej reakcie matky na usmrtenie otca krátko po zavraždení otca obžalovaným a pri vyvrcholení jeho protiprávneho konania nasledujúci deň proti náhodnej rukojemníčke. V prípade obžalovaného nešlo o osobu, u ktorej by eminentnou črtou jeho osobnosti bolo násilné jednanie. Negatívny vplyv dystýmie na

správanie obžalovaného v podobe pochmúrnej nálady a výraznej podráždenosti v čase vrážd, považoval odvolací súd za preukázaný.

Podľa § 34 ods. 1 Tr. zák., trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatela spoločnosťou. Podľa § 34 ods. 4 Tr. zák., pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne najmä na spôsob spáchania činu a jeho následok, zavinenie, pohnútku, príťažujúce okolnosti, poľahčujúce okolnosti a na osobu páchatela, jeho pomery a možnosť jeho nápravy. Podľa § 34 ods. 3 Tr. zák., trest má postihovať iba páchatela tak, aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu a jemu blízke osoby.

Účelom trestu je ochrana spoločnosti pred páchatelom trestného činu, vyjadrená vo forme represie. Cieľom uplatňovania tejto zásady je uložiť páchatelovi trestného činu trest, ktorý by mal byť určitou formou odplaty spoločnosti, a to vo forme ujmy na osobnej slobode majetkových alebo iných právach odsúdeného, ktorú môže uložiť len súd podľa Trestného zákona za spáchaný trestný čin, pričom ujma nie je účelom trestu, ale iba prostriedkom, ako ho dosiahnuť. Okrem odplaty odsúdenému ide spoločnosti vo vyjadrenom treste aj o jej ochranu, teda o zabránenie v páchaní trestnej činnosti a, samozrejme, o prevenciu, a to v podobe individuálnej prevencie, t. j. pôsobenia na odsúdeného sankciou tak, aby v budúcnosti viedol riadny život, ako aj vo forme generálnej prevencie, t. j. pôsobenia trestu smerom k ostatným členom spoločnosti tak, aby jednoznačne vnímali, že za porušovanie spoločenských pravidiel môžu byť odsúdení a tiež vyjadrenie morálneho odsúdenia páchatela.

Úlohou spoločnosti je pritom uložiť len taký druh a výmeru trestu, pri ktorom bude splnený účel tohto trestu, ale zároveň budú dodržané aj zásady humanizmu, a to predovšetkým tak, že trest má pôsobiť len takú ujmu, akú vyžaduje splnenie účelu trestu. Veľmi dôležité je pri ukladaní trestu hodnotiť osobu páchatela, jeho pomery a možnosť jeho nápravy, a to najmä preto, aby trest, ktorý je páchatelovi ukladaný, odrážal v sebe najmä jeho minulosť z hľadiska jeho postoja k dodržiavaniu jednotlivých spoločenských noriem, jeho povinností, ale najmä jeho vývoj z hľadiska páchania trestnej činnosti. Dôležité je hodnotenie a posúdenie páchatela z hľadiska jeho pôsobenia v spoločnosti, a to vo všetkých súvislostiach a so zreteľom na zabránenie odsúdenému v páchaní ďalšej trestnej činnosti, ale aj s dôrazom na vytvorenie podmienok na výchovu odsúdeného k tomu, aby viedol riadny život. Preto je pre daného páchatela vždy dôležité uložiť individuálny trest v zmysle tejto zásady, pretože je potrebné, aby spoločnosť pôsobila svojou sankciou, ktorú ukladá súd, najmä na páchatela trestného činu. Dôležité je skúmať aj pomery páchatela, a to v celom spektre pôsobenia tejto osoby v minulosti, pretože len tak je možné zabezpečiť, aby trest bol uložený spravodlivo. Dôležité je pri ukladaní trestu poznať rodinné a osobné pomery páchatela, ale aj jeho majetkové pomery, zdravotný stav, ako aj jeho postavenie v rodine najmä s ohľadom na jeho starostlivosť vo vzťahu k ostatným členom jeho rodiny. Práve na základe správneho hodnotenia páchatela a overenia jeho pomerov, je možné splniť cieľ individuálnej prevencie.

So závermi súdu prvého stupňa sa tak odvolací súd stotožnil len čiastočne. Okresný súd, podľa názoru krajského súdu, nezohľadnil všetky skutočnosti rozhodné pre uloženie zákonného a spravodlivého trestu, ako vyplývajú z ustanovenia § 34 ods. 4 Tr. zák. a konkrétne nezohľadnil v prospech obžalovaného v záujme zákonnosti a primeranosti aj príťažujúcu okolnosť uvedenú v § 36 písm. c) Tr. zák..

Ako to vyplýva z vyššie uvedeného, keďže až na aktuálne hodnotenie obžalovaného z výkonu väzby, odvolací súd nedoplňal dokazovanie, okresný súd zabezpečil na hlavnom pojednávaní dostatok dôkazov pre posúdenia duševného stavu obžalovaného v čase trestnej činnosti, no v rozpore so svojou povinnosťou komplexne hodnotiť všetky relevantné skutočnosti požadované v ustanovení § 34 ods. 1 Tr. zák., sa nezaoberal pomerne závažnými zisteniami znalcov týkajúcich sa skutočností, že obžalovaný v čase činu trpel duševnou poruchou, ktorá významným spôsobom, a to až do fázy podstatného zníženia rozpoznávacích a ovládacích schopností, mala v spojení s ďalšími okolnosťami negatívny vplyv na správanie sa obžalovaného smerom k spáchaniu žalovanej trestnej činnosti. Nedostatočne tak bola pre výrok o primeranom treste okresným súdom vyhodnotená aj osoba obžalovaného.

Choroba je porucha zdravia, presnejšie porucha telesných, kognitívnych, sociálnych alebo psychických funkcií, ktoré zreteľne negatívne ovplyvňujú výkonnosť a zdravie organizmu, prípadne možno takéto ovplyvnenie očakávať. Je to súhrn reakcií organizmu na vplyv činiteľov, ktoré môžu vyvolať poškodenie organizmu. Choroba je každá odchýlka od normálneho priebehu životných procesov živočícha a

človeka. Psychická choroba sa prejavuje primárne v oblasti duševného zdravia človeka, teda zanecháva negatívne stopy na psychike, až následne sa môže prejavíť na tele (napr. schizofrenik sa v záchvate začne búchať hlavou o múr, neprimeraná reakcia na podnet v dôsledku poruchy nálad).

Poľahčujúcu okolnosť spočívajúcu v spáchaní trestného činu v spojitosti s negatívnymi dôsledkami jeho choroby, bude možné priznať páchatelovi, ktorý vzhľadom na závažnosť a povahu svojho ochorenia a jeho nepriaznivé účinky na jeho celkový zdravotný stav, spácha trestný čin aj vzhľadom na takéto svoje postavenie a ochorenie.

Na túto poľahčujúcu okolnosť súd prihliadne u páchatela trestného činu v spojitosti s negatívnymi dôsledkami jeho choroby, najmä psychickej, ale aj fyzickej, ktorá nemala vplyv na jeho pričetnosť (§ 23 Tr. zák.), ale ovplyvnila spáchanie trestného činu.

Nemožno považovať samotné priznanie sa obžalovaného k spáchaniu trestného činu za poľahčujúcu okolnosť podľa § 36 písm. n) Tr. zák. (páchatel napomáhal pri objasňovaní trestnej činnosti príslušným orgánom). To platí nielen pri uznaní viny podľa § 257 ods. 1 písm. c) Tr. por., ale aj pri „riadnej“ výpovedi na hlavnom pojednávaní. Dôvodom je nemožnosť zohľadňovania rovnakej okolnosti duplicitne (viacnásobne), vyplývajúca z ustanovenia § 38 ods. 1 Tr. zák. (toto ustanovenie je v aplikačnej praxi tradične interpretované extenzívne, teda duplicita sa nepripúšťa medzi jednotlivými kategóriami v ňom uvedených okolnosti, ale ani interne v rámci týchto kategórií). Priznanie sa, je teda (za ďalej uvedených okolností) poľahčujúcou okolnosťou podľa § 36 písm. l) Tr. zák.. Aby bolo možné zohľadniť v prospech páchatela (procesne ako obvineného) aj poľahčujúcu okolnosť podľa písmena n) naposledy označeného ustanovenia, musí k samotnému priznaniu sa pristúpiť uvedenie údajov, ktoré umožňujú vytvoriť si komplexnejší obraz o okolnostiach činu, o účasti ďalších osôb na jeho spáchaní, poprípade aktívna účasť obvineného na iných dôkazných úkonoch, než je jeho výsluch (rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, previerka výpovede na mieste činu). Taká súčinnosť musí byť poskytnutá orgánom prípravného konania, nakoľko už tie musia objasniť čin (a to aj procesným dokazovaním, vedeným v zmysle § 2 ods. 10 Tr. por., nielen „operatívne“) do tej miery, aby mohla byť podaná obžaloba alebo návrh na schválenie dohody o vine a treste (samozrejme, obžaloba ani za týchto okolností nemusí v súdnom konaní uspieť, čo nie je na účel stanoviska potrebné bližšie rozoberať). Súd potom prejednáva vec ako spor medzi obžalobou a obhajobou, podľa zásad kontradiktórneho procesu, aj keď v aktuálnej právnej úprave sčasti modifikovaných, najmä možnosťou súdu vykonať aj dôkazy, ktoré strany nenavrhlí (§ ods. 11 Tr. por.). Zdvojené (ďalšie) použitie určitej (faktickej) okolnosti ako (právne) poľahčujúcej (alebo priťažujúcej) okolnosti je teda podmienené určitým obsahovo - novým prvkom, ktorý presahuje podstatu prvého z oboch posúdení - aktuálny príklad je uvedený vyššie (alebo musí ísť o dve rôzne faktické okolnosti). / R44/2017- Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 27.06.2017, sp. zn. Tpj 55/2016, na zjednotenie v otázke možnosti/nemožnosti priznania poľahčujúcich okolností podľa § 36 písm. n) a písm. l) Tr. zák. v prípade prijatia vyhlásenia obžalovaného o uznaní viny podľa § 257 ods. 1 písm. b) alebo písm. c) Tr. por..

Napomáhanie pri objasňovaní svojej trestnej činnosti v zmysle § 36 písm. n) Tr. zák. vyžaduje, aby páchatel pomáhal tým orgánom, ktoré sú na to určené, t. j. polícii, vyšetrovateľovi, prokurátorovi, súdu. Predpokladá to jeho aktívnu účasť, ktorá musí byť zameraná na trestný čin, ktorý sám spáchal. Napomáhanie zo strany páchatela môže mať rôznu formu a bude spočívať predovšetkým v uvedení všetkých rozhodujúcich skutkových okolností trestného činu, v označení prameňa dôkazov a pod.. Hodnotenie významu tejto poľahčujúcej okolnosti bude ale závisieť predovšetkým od toho, aké iné možnosti, okrem pomoci páchatela, mali orgány činné v trestnom konaní na objasnenie trestného činu.

Pokiaľ obžalovaný poukazoval na svoje priznanie od počiatku trestného konania a prejavenu ľútosť, bolo to dostatočne zohľadnené v poľahčujúcej okolnosti § 36 písm. l) Tr. zák. a nemohlo ísť zároveň aj o okolnosť uvedenú v § 36 písm. n) Tr. zák.. Pokiaľ poukazoval na to, že nevyužil svoje právo na opravný prostriedok a nepodal sťažnosť proti uzneseniu o vznesení obvinenia, proti uzneseniam o vzatí do väzby a o predĺžení lehoty väzby, ani raz nepožiadalo prepustenie z väzby, išlo o otázku využívania procesných práv obžalovaným, a nie o vlastnú aktivitu obžalovaného, ktorá by umožnila vytvoriť si komplexnejší obraz o okolnostiach činu.

Pokiaľ poukazoval na to, že bol nápomocným predovšetkým tým, že v prípravnom konaní dvakrát vypovedal a podrobne opísal spáchanie trestnej činnosti, že sa zúčastnil rekonštrukcie trestného činu, dobrovoľne sa podrobil psychiatrickému a psychologickému vyšetreniu a vlastnoručne napísal dva listy pre účely znaleckého dokazovania, išlo síce o to, že páchatel uvádzal určité významné okolnosti trestného činu, no táto aktivita nemala povahu výlučného zdroja rozhodujúcich skutočností. Nemožno prehliadnuť, že obžalovaný namiesto aktívnej spolupráce pri objasnení predmetných vrážd zvolil nátlakový spôsob, keď vzal rukojevníčku a držal ju v ohrození viacero hodín. Na mieste spáchaných vrážd i brania rukojevníka bolo nájdených množstvo stôp. Len v prospech obžalovaného bolo, že nevznikla nutnosť pristupovať k prísnejším zákonným formám zabezpečenia údajov pre potreby znaleckého skúmania. Jeho prístup k ním uvádzaným dôkazným prostriedkom v jeho prospech odvolací súd hodnotí v rámci priznania úprimnosti ním prejavenej ľútosť. Bez prístupu obžalovaného k trestnému konaniu v smeroch, na ktoré v odvolaní odkazoval, by úroveň nekritického vzťahu obžalovaného k vražde svojho otca, na ktorý odkazovali výsledky psychologického znaleckého vyšetrenia jeho osoby, spochybňoval úprimnú povahu jeho priznania. Takto bol prístup obžalovaného k úrovni a rozsahu dokazovania zohľadnený v poľahčujúcej okolnosti uvedenej v § 36 písm. l) Tr. zák., v zmysle ktorej sa v prospech páchatela prihliada len na úprimné oľutovanie spojené s priznaním spáchania trestného činu.

Nemožno sa stotožniť s názorom obhajoby, podľa ktorého, by mal súd ukladať trest s ohľadom na vplyv zistenej duševnej poruchy a správanie sa poškodeného otca obžalovaného k obžalovanému aj s použitím § 39 Tr. zák..

Vo všeobecnosti nemožno vylúčiť, že viaceré okolnosti, ktoré inak samy osebe sú len všeobecnými poľahčujúcimi okolnosťami, v konkrétnom prípade v súhrne nadobudnú taký význam, že ich bude možné posúdiť ako výnimočné okolnosti prípadu v zmysle ustanovenia § 39 ods. 1 Tr. zák. (podobne R 21/1970), no na to, aby súd viaceré všeobecne poľahčujúce okolnosti v súhrne hodnotil ako výnimočné okolnosti prípadu v zmysle § 39 ods. 1 Tr. zák., treba mať preukázané viaceré nie bežne sa vyskytujúce skutočnosti, ktorých existencia nebola vyvolaná páchatelom a ktoré značne ovplyvnili jeho konanie (už R 49/1978).

V danom prípade nedošlo k tejto situácii. Pri mimoriadnom znížení trestu odňatia slobody podľa § 39 Tr. zák. nemožno uvažovať o psychickom stave páchatela v čase činu ako o pomeroch páchatela, ale len o okolnostiach prípadu, pretože psychický stav páchatela v čase činu charakterizuje osobu páchatela ako subjekt trestného činu, zatiaľ čo pomermi páchatela sa rozumejú okolnosti, ktoré charakterizujú páchatela ako objekt trestu, ktoré sa neprejavili v spôsobe, akým bol trestný čin spáchaný. U obžalovaného neboli zistené ani známky slabomyseľnosti a už vôbec nie primitivizmu. Trpel duševnou poruchou, o ktorej nevedel a nebol nijako liečený, no pokiaľ vo vzťahu k otcovi mal negatívne emócie, k matke choval pozitívne emócie ako k jedinej, jemu citovo blízkej osobe, ako ku svojej opore. Nebolo preukázané, že by konal až v afekte úzkosti a strachu vyvolanom dlhodobou disharmóniou pri spolužití so svojim otcom. Tu išlo skôr o to, že sa v čase činu nechal ovplyvniť chronickou konfliktnou situáciou, nižšou mierou tolerancie voči svojmu otcovi, pričom vo vzťahu k matke išlo o jeho neprimeranú egoistickú reakciu na ňou prednášané výčitky, no stále, aj keď v nižšej miere mal zachovanú schopnosť rozpoznávaciu i ovládaciu. Osobitne sa to ukázalo v časovom odstupe od vrážd vo vzťahu k braniu rukojevníka a v rámci toho k situácii, že počas trvania toho, ako hrozil zadrživanej rukojevníčke, celkom ovládol svoje konanie a správne sa rozhodol neublížiť jej fyzicky na zdraví ani živote a fatálne neohroziť ani svoj život.

Je nepochybné, že obžalovaný spáchal trestnú činnosť brutálnym spôsobom, no táto brutalita bola skôr prejavom podstatného zníženia ovládacích schopností obžalovaného ako nejakého sklonu k agresivite, nakoľko agresivita nebola u neho potvrdená, ako súčasť jeho osobnosti, keď doposiaľ nebol nikdy za násilné správanie postihnutý a neboli potvrdené žiadne poznatky o agresívnom správaní sa obžalovaného mimo predmetný prípad. Následok konania obžalovaného je ale nenapraviteľný, nezvratný vo vzťahu k jeho obom rodičom a výrazne závažný, spojený s ťažšie zvládnuteľnou traumou, ktorú spôsobil rukojevníčke. Nepochybné, v neprospech obžalovaného, pre potreby trestu svedčil aj priamy úmysel, keď obžalovaný svoj egoizmus predsa len povýšil nad ochranu života a zdravia iných osôb, keď ani jeden z poškodených na neho nijako fyzicky neútočil. Zo strany obžalovaného išlo o ozbrojené útoky na bezbranné osoby, ktoré ho neohrozovali ani na živote, ani na zdraví. To si zaslúži jednoznačné morálne odsúdenie zo strany spoločnosti, a to aj napriek tomu, že obžalovaný bol pod dlhodobým nekorektným a konfliktným správaním sa svojho otca. Tento vplyv ale zjavne nebol

spojený s tým, že by obžalovaný nemal možnosť sa mu vyhnúť, hoci aj preventívnym odchodom zo spoločnej domácnosti, či snahou prehodnotiť spôsob svojho života, svojho izolacionizmu za pomoci odbornej individuálnej lekárskej pomoci a nie na základe vlastných dohadov čerpajúcich zo všeobecných zdrojov. V pohnútkach obžalovaného odvolací súd v konečnom dôsledku vidí prejavy sebestredného, egoistického myslenia páchatela, ktoré sa prejavilo najmä pri usmrtení matky a pri vzatí a ohrozovaní rukojemníčky. Po zohľadnení prítomných príťažujúcich okolností, ich prevahu voči jednej príťažujúcej okolnosti, vzhľadom na pomery obžalovaného, ktorý usmrtením rodičov, s ktorými žil dlhodobo v spoločnej domácnosti, sa na rozvrátení relatívne stabilných pomerov podieľal zásadným spôsobom, no zároveň na trvajúcú možnosť pri adekvátnej liečbe dosiahnuť priaznivú možnosť nápravy, odvolací súd dospel k záveru, že odôvodneným, zákonným, primeraným, a teda spravodlivým trestom je úhrnný trest odňatia slobody vo výmere 21 rokov. K tomu možno vzhľadom na povahu odvolacích dôvodov ešte uviesť, že tento prípad nemožno porovnávať s obžalovaným pomenovaným prípadom, a to práve vzhľadom na vyššie uvedené špecifiká jeho vlastného prípadu.

S rozhodnutím o spôsobe výkonu tohto trestu, vrátane rozhodnutia o trvaní následne uložených opatrení v podobe na tento trest zo zákona nadväzujúceho ochranného dohľadu v maximálne možnej zákonnej výmere, sa odvolací súd stotožnil s hodnotením podaným už súdom prvého stupňa v odôvodnení napadnutého rozsudku, a tak na tieto dôvody odkazuje. Závažnosť prípadu a osoba obžalovaného nepochybne vyžaduje venovať spôsobu života obžalovaného po výkone trestu odňatia slobody zvýšenú pozornosť jednak v jeho vlastnom záujme, ako aj v záujme spoločnosti. Nemožno pritom opomenúť, že obžalovaný sa podrobí už právoplatne uloženému ochrannému liečeniu, ktorého význam je pre prognózu správania sa obžalovaného do budúca mimoriadne dôležitý.

Hoci bol rozsudok napadnutý odvolateľom v podstate len v časti výroku o treste, a to výroku o výmere trestu odňatia slobody, tento však tvorí s výrokom o druhu a spôsobe výkonu trestu odňatia slobody, ako aj s výrokom o ochrannom dohľade a treste prepadnutia veci jeden celok, odvolací súd rozhodol o celom výroku o treste, nakoľko nebolo dôvodné a v súlade so zásadou rýchlosti konania vracat' vec súdu prvého stupňa na ďalšie konanie a rozhodnutie. Na základe vyššie uvedených dôvodov potom napadnutý rozsudok vo výroku o treste zrušil a rozhodol tak, ako je to uvedené vo výrokovej časti tohto rozsudku.

Tento rozsudok bol prijatý jednomyseľne.
jednohlasne

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku ďalší riadny opravný prostriedok nie je príпустný